การบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3*

ADMINISTRATION OF THE GLOBAL CITIZENSHIP CHARACTERISTIC CURRICULUM TO USE IN ELEMENTARY SCHOOL UNDER THE LAMPANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, REGION 3

นิระมล เทือกมนต์, Niramon Tueakmon
ดวงพร อุ่นจิตต์, Duangporn Oonjitt
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lampang Rajabhat University
E-mail : nimon.tuakmon@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา และ 2) นำเสนอแนวทางการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 23 คน และครูจำนวน 100 คน รวมจำนวน 123 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมืองปาน จำนวน 23 โรงเรียน ปีการศึกษา 2563 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 98 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 19 คน ครูวิชาการ จำนวน 19 คน และครูผู้สอน จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ 2) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

* Received 11 May 2023; Revised 23 June 2023; Accepted 25 June 2023

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.80) และสภาพที่พึงประสงค์ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=4.82) และแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน 14 แนวทาง

คำสำคัญ : การบริหาร, การนำหลักสูตรไปใช้, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research study The objectives were to 1) study the management of the implementation of the Global Citizenship Characteristics Curriculum in primary schools; and 2) to propose guidelines for the management of the implementation of the Global Citizenship Attribute Curriculum in primary schools. Instead of 23 school directors and 100 teachers, totaling 123 people from 23 primary schools in Mueang Pan District, in the academic year 2020 The sample group consisted of 98 people, consisting of 19 directors or acting directors, 19 academic teachers, and 60 teachers. The data collection consisted of 1) a 5-level estimation questionnaire 2) a suitability and feasibility assessment form. Data were analyzed using descriptive statistics such as percentage, mean, standard deviation. and content analysis

The results showed that the current state of the administration of the global citizenship curricula to use in primary schools Overall, the mean was at a high level ($\overline{X}$ =3.80) and desirable condition. Overall, the average was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.82) and the guidelines for managing the implementation of the Global Citizenship Attributes Curriculum in primary schools consisted of 3 areas, 14 minor guidelines.

Keywords : administration, curriculum implementation, elementary

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งเป็นพลังสร้างสรรค์พัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้ในหมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษาที่มุ่งประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โดยระบุไว้ในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 24 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอนอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียน อาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ (กระทรวงศึกษาธิการ , 2546, น. 3-15) การจัดการศึกษาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 และมาตร 24 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงเน้นความสำคัญอยู่ที่ผู้เรียน และการจัดการสอนที่เน้นการจัดกระบวนการที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและแนวทางที่จะพัฒนาคนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหนทางหนึ่งที่จะพัฒนาคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีอิสระในด้านความคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

จากรายงานของคณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง เกี่ยวกับการศึกษาสภาวการณ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของประเทศไทย ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี พบว่าการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกเกิดปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อาทิเช่น หลักสูตรกำหนดให้มีเนื้อหาทางวิชาการมากและยากเกินไปสำหรับนักเรียน การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นความรู้เชิงทฤษฎีและมักใช้วิธีการบรรยายเป็นหลัก ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจและขาดทักษะการจัดการเรียนการสอนที่สร้างความเป็นพลเมือง ประกอบกับ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และผู้ใหญ่ในสังคม ไม่เป็นต้นแบบความเป็นพลเมือง ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนขาดต้นแบบผู้นำที่สร้างแรงบันดาลในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี นอกจากนี้ยังพบว่า สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนไม่มีความเหมาะสมและไม่เพียงพอ ในการนำไปใช้ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558, น. 165-168)

จากการรายงานสรุปผลการนิเทศการดำเนินงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนประจำปีการศึกษา 2562 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่เป็นไปตามค่าเป้าหมายที่กำหนดของสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ส่วนใหญ่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดเตรียมสื่อจัดการเรียนรู้มีไม่เพียงพอ โรงเรียนยังขาดครูเฉพาะวิชาเอก รวมทั้งบุคคลที่มีค่อนข้างจำกัด ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3, 2562, น. 4) จากสภาพปัญหาดังกล่าวรวมถึงการจัดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีวิสัยทัศน์ของหลักสูตรเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองดีโดยระบุไว้ชัดเจนว่า “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” และยังระบุไว้ในหลักการของหลักสูตรข้อที่ 1 ว่า “เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล” รวมทั้งจุดหมายของหลักสูตรในข้อ 4 ความว่า “มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, น. 6)

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 เพราะการศึกษาเพื่อความเป็น

พลเมืองโลกเป็นกรอบแนวคิดทางการศึกษาที่มุ่งหมายให้การศึกษาแก่คนทุกช่วงวัยได้ตระหนักถึงคุณค่า มีทัศนคติที่ถูกต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะอยู่บนหลักการของการเคารพสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมทางสังคม ความเท่าเทียมกัน การเคารพในความแตกต่างหลากหลายและการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อความเป็นพลเมืองโลก รู้สึกเป็นเจ้าของสังคมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน และประเทศไทยจะกลายเป็นรัฐภาคีผู้มุ่งมั่นของยูเนสโกที่จะเป็นต้นแบบของการปลูกและปลุก “ภูมิปัญญาและจิตสำนึกของมนุษยชาติ” เพื่อสร้างสังคมโลกที่เต็มไปด้วยสันติภาพและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 มีแนวทางและวิธีดำเนินการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียน การบริหารการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรประกอบด้วยงาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร 2) ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ 3) ด้านการกำกับ ติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) มีขั้นตอน ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาฯ ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาฯ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียน และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ในอำเภอเมืองปาน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน

23 คน และครู จำนวน 100 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 123 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3, 2562, น. 2)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียน ครูวิชาการ และครูผู้สอน ซึ่งได้จากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (บุญชม ศรีสะอาด, 2560, น. 85) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 98 คน แบ่งเป็น ผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวน 19 คน ครูวิชาการ จำนวน 19 คน และครูผู้สอน จำนวน 60 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) การสร้างเครื่องมือ ในการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม สร้างข้อคำถามสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรง เชิงเนื้อหา (Content Validity) (ไพศาล วรคำ, 2562, น. 265-270) และความถูกต้องเหมาะสมของแบบสอบถาม

3. การเก็บข้อมูลการวิจัย

การเก็บข้อมูลใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครูวิชาการและครูผู้สอนโรงเรียนในอำเภอเมืองปาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 จำนวน 23 โรงเรียน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามโรงเรียนละ 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 19 คน ครูวิชาการ จำนวน 19 คน และครูผู้สอน จำนวน 60 คน ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ข้อมูลของสภาพการปฏิบัติในปัจจุบัน/สภาพการปฏิบัติที่พึงประสงค์ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา การยกร่างแนวทางได้นำผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์และข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา มายกร่างแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ตามกระบวนการบริหาร 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร 2) ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ และ 3) ด้านการกำกับ ติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ นำร่างแนวที่ได้ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง สรุปผลที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาฉันทามติ และปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำมาจัดทำเป็นแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3

ผลการวิจัย

การบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.80) เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการกำกับ ติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมาคือ ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร และด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ในภาพรวม

สภาพปัจจุบันการบริหารการนำหลักสูตรไปใช้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร	3.79	0.41	มาก
ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ	3.65	0.35	มาก
ด้านการกำกับ ติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้	4.08	0.26	มาก
เฉลี่ย	**3.80**	**0.37**	**มาก**

การบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนำหลักสูตรไปใช้ ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.82) เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมาคือ ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร และด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ในภาพรวม

สภาพที่พึงประสงค์การบริหารการนำหลักสูตรไปใช้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร	4.84	0.29	มากที่สุด
ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ	4.66	0.28	มากที่สุด
ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้	4.89	0.27	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.82**	**0.27**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 และตารางที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ในภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยของการดำเนินงานการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ แต่ละด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อยในทิศทางเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมาคือ ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร และด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ ตามลำดับ ซึ่งสรุปการดำเนินการแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร สภาพปัจจุบันโรงเรียนมีการประสานแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนที่สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร จัดให้มีการวิเคราะห์และทำความเข้าใจรายละเอียดของหลักสูตรฯ มีการเตรียมครูทำการสอนในหลักสูตรฯ ตามความถนัด

สำหรับสภาพที่พึงประสงค์สิ่งที่ควรดำเนินการให้เป็นจริง คือ มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดสร้างเครื่องมือ เกณฑ์ ปฏิทิน การนำหลักสูตรฯไปใช้สู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โรงเรียนมีแผนการพัฒนาครูเกี่ยวกับหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกฯ จัดตั้งคณะกรรมการการนิเทศ การนำหลักสูตรฯไปใช้สู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความสอดคล้องของหลักสูตรกับเอกสารประกอบหลักสูตร และมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เช่น การประชุมชี้แจง จัดทำเอกสารแจกเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของโรงเรียน

2. ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ สภาพปัจจุบันโรงเรียนจัดแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน ที่ช่วยส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องสภานักเรียน ห้องบริการสื่อ ห้องคอมพิวเตอร์ การมอบหมายและการแต่งตั้งครูดำเนินการสอนได้สอดคล้องกับสาขาวิชาที่เรียนจบการศึกษาของครูผู้สอนและสอดคล้องกับความถนัดของครูผู้สอน

สำหรับสภาพที่พึงประสงค์สิ่งที่ควรดำเนินการให้เป็นจริง คือ การมอบหมายและแต่งตั้งครูดำเนินการสอนได้สอดคล้องกับสาขาวิชาที่เรียนจบการศึกษาของครูผู้สอน ครูผลิตสื่อและนำสื่อการจัดการเรียนรู้ไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีเครื่องมือวัดผลประเมินผลครบตามหลักสูตร

3. ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ สภาพปัจจุบัน โรงเรียนมีการนำผลการนิเทศติดตามไปปรับปรุงหลักสูตร คณะกรรมการกำกับ ติดตามประเมินผลดำเนินการตามเครื่องมือ ปฏิทิน ที่กำหนดไว้ คณะกรรมการจัดทำรายงานผลการนิเทศ ติดตามและประเมินผล

สำหรับสภาพที่พึงประสงค์สิ่งที่ควรดำเนินการให้เป็นจริง คือ โรงเรียนมีการวิเคราะห์ผลการนิเทศติดตามและประเมินผล การจัดทำรายงานผลการนิเทศติดตามและประเมินผลและการนำผลการนิเทศติดตามไปปรับปรุงหลักสูตร

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ประกอบด้วย 3 ด้าน 18 แนวทาง ดังต่อไปนี้

1) แนวทางด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร

(1) ผู้บริหารและครูมีการประชุมวางแผนการจัดการการเรียนการสอนหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก

(2) โรงเรียนส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก เพื่อนำความรู้และทักษะไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(3) โรงเรียนส่งเสริมครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก

(4) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดกลุ่มสารการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

(5) คณะครูวางแผนร่วมกันในการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผล

(6) ผู้บริหารมีการวางแผนการใช้หลักสูตรร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

(7) โรงเรียนจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอตามแผนการใช้หลักสูตรที่กำหนดไว้

2) แนวทางด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ

(8) โรงเรียนจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่ขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก

(9) โรงเรียนส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก เพื่อนำความรู้และทักษะไปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(10) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ นวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(11) โรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่มีความหลากหลาย เพียงพอกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

(12) โรงเรียนมีการจัดการบริหารชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพของผู้เรียน

(13) โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู สนับสนุนยกย่องกิจกรรมหรือการกระทำที่เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียน

3) แนวทางด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้

(14) โรงเรียนมีเครื่องมือวัดผลประเมินผลและคู่มือการใช้เครื่องมือวัดผลประเมินผลที่มีมาตรฐานชัดเจนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(15) โรงเรียนมีการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้อย่างต่อเนื่อง

(16) โรงเรียนมีการประมวลผลการวิเคราะห์พัฒนาการของผู้เรียนโดยใช้เทคโนโลยี

(17) โรงเรียนนำผลการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

(18) โรงเรียนนำผลการประเมินนำเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและข้อมูลเป็นปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษามีข้อค้นพบและประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 พบว่า สภาพปัจจุบัน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สพป.ลำปาง เขต 3 มีการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกมาใช้ ในโรงเรียนอย่างแพร่หลาย ซึ่งสอดคล้องเช่นเดียวกันกับผลการวิจัยของ จารุกิตติ์ สิทธิยานนท์ (2559, น. 182) พบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามแนวคิดพลเมืองโลกศึกษาอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้อาจเป็นเพราะการนำรูปแบบ PIE Model มาใช้ในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การนำแผนสู่การปฏิบัติ (Implementing) 3) การประเมินผล (Evaluating) เป็นกระบวนการบริหารงานทั้งในเรื่องขององค์กร บุคลากร รวมถึงการวางแผนทุกอย่างเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้ และบุคลากรสามารถปฏิบัติได้ง่าย มีความชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้นจากผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า การบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ในภาพรวมการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้สภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นรายด้านสภาพปัจจุบัน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมาคือ ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร และลำดับสุดท้ายคือ ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ และพิจารณาการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นรายด้านสภาพที่พึงประสงค์ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตรและลำดับสุดท้ายคือ ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ ข้อค้นพบสรุปเป็นรายด้านได้ ดังนี้

1) ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร สภาพปัจจุบันการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันอาจพบความบกพร่องบางประการที่ทำให้การวางแผนไม่บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นโรงเรียนยังคงต้องมีต้องการให้มีความพร้อมในการวางแผนเตรียมใช้หลักสูตรเกี่ยวกับการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก

2) ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ สภาพปัจจุบันของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

3) ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ สภาพปัจจุบันของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 2 แนวทางการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ประกอบด้วย 14 แนวทาง ดังนี้

1) ด้านการวางแผนเตรียมการใช้หลักสูตร

1.1) ผู้บริหารและครูมีการประชุมวางแผนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก สอดคล้องกับ อธิป หัตถกี (2558, น. 121-122)

1.2) ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.3) ครูวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก

1.4) ผู้บริหารและครูร่วมกันวางแผนในการสร้างเครื่องมือวัดผลประเมินผล

1.5) ผู้บริหารมีการวางแผนการใช้หลักสูตรร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอตามแผนการใช้หลักสูตร

2) ด้านการนำการใช้หลักสูตรไปปฏิบัติ

2.1) โรงเรียนจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่ขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก สอดคล้องกับ ปรตี ประทุมสุวรรณ์ (2559, น. 261)

2.2) โรงเรียนส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้คุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก

2.3) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ นวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.4) จัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้มีความหลากหลาย เพียงพอกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก

2.5) โรงเรียนส่งเสริมให้ขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู สนับสนุนยกย่องกิจกรรมด้านคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลก หรือการกระทำที่เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียน

3) ด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้

3.1) โรงเรียนพัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลและคู่มือการใช้เครื่องมือวัดผลประเมินผลที่มีมาตรฐานชัดเจนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, น. 11)

3.2) ผู้บริหารกำกับติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้อย่างต่อเนื่อง

3.3) นำผลการประเมินไปปรับปรุงหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

3.4) โรงเรียนนำเสนอผลการประเมินต่อผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและข้อมูลเป็นปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

(1) สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 สามารถนำผล การวิจัยไปกำหนดเป็นแนวทางในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ ในโรงเรียนประถมศึกษาในสถานศึกษา เพื่อพัฒนางานวิชาการด้านการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

(2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 สามารถนำผลการวิจัย ไปกำหนดเป็นนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนางานวิชาการด้านการจัดทำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของสถานศึกษาในสังกัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกของสถานศึกษาที่มีขนาดของสถานศึกษาต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

(2) ควรศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารการนำหลักสูตรคุณลักษณะความเป็นพลเมืองโลกไปใช้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3

เอกสารอ้างอิง

จารุกิตติ์ สิทธิยานนท์. (2559). แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการของโรงเรียนมาตรฐานสากลตามแนวคิดพลเมืองโลก (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ปรตี ประทุมสุวรรณ์. (2559). กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลก (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพศาล วรคำ. (2562). การวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 11. มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2545). แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2552). คู่มือปฏิบัติงานข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3. (2562ข). สรุปสารสนเทศทางการศึกษา สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ปีการศึกษา 2562. ลำปาง : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). รายงานผลการดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

อธิป หัตถกี. (2558). การนำเสนอแนวทางในการใช้หลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.